

УДК 338.31(477) (1-073)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.68>

БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ, РОЗТАШОВАНИХ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Предместніков О.Г.,*доктор юридичних наук, професор,**завідувач кафедри права**Мелітопольського державного педагогічного університету**імені Богдана Хмельницького*

ORCID: 0000-0001-8196-647X

Пархоменко М.М.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри історії та права**ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»*

ORCID: 0000-0001-6993-6534

Предместніков О.Г., Пархоменко М.М. Банкрутство підприємств, розташованих на окупованих територіях.

У даній роботі здійснено комплексне дослідження особливостей процедури банкрутства підприємств, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях України. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю правового реагування на виклики, які постали внаслідок широкомасштабної агресії РФ, що призвела до втрати контролю над підприємствами, а також спричинила правову невизначеність у питаннях регулювання процедур банкрутства в умовах воєнного стану. В умовах війни виникають додаткові складнощі, які потребують перегляду та адаптації чинного законодавства.

Здійснено аналіз змін, внесених до Кодексу України з процедур банкрутства в період воєнного стану, які мали на меті забезпечити правовий захист підприємств, які зазнали впливу війни. У роботі детально розглядаються правові, економічні та соціальні аспекти банкрутства в умовах окупації, зокрема проблеми, пов'язані з втратою доступу до активів, недостатньою доказовою базою та невизначеним правовим статусом підприємств на окупованих територіях.

Особлива увага приділена основним проблемам, таким як відсутність доступу до майна боржників, неможливість проведення інвентаризації активів, недоступність бухгалтерських документів, а також складнощі з визначенням місця перебування керівних органів підприємств. Судова практика у справах про банкрутство в умовах війни демонструє різноманітність підходів, а також значні виклики, зокрема відмову у відкритті проваджень через розташування активів на окупованих територіях.

У результаті дослідження встановлено, що для ефективного регулювання процедури банкрутства в умовах війни необхідно створення спеціальних правових механізмів, які забезпечать доступ до активів, а також адаптацію судової практики до умов воєнного часу. Також підкреслено важливість гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Дослідження вказує на необхідність подальшого вдосконалення правової системи для забезпечення економічної стабільності та захисту прав учасників господарських відносин у повоєнний період.

Ключові слова: банкрутство підприємств, окуповані території, воєнний стан, законодавче регулювання, Кодекс України з процедур банкрутства, судова практика, неплатоспроможність, активи, правова невизначеність, кредитори.

Predmestnikov O.G., Parkhomenko M.M. Bankruptcy of enterprises located in the occupied territories.

In this work, a comprehensive study of the peculiarities of the bankruptcy procedure of enterprises located in the temporarily occupied territories of Ukraine is carried out. The topicality of the research is due to the need of a legal response to the challenges that arose as a result of Russia's large-scale aggression, which is led to the loss of control over enterprises, and also caused legal uncertainty in the regulation of bankruptcy procedures under martial law. In the conditions of war, the additional difficulties arise that require revision and adaptation of the valid legislation.

The analysis of the change has been carried out, which are inserted to the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures during Martial Law, which were aimed at providing legal protection of enterprises

affected by the war. The legal, economic and social aspects of bankruptcy in the condition of the occupation are being considered, in particular, problems which are related to the loss of access to assets, insufficient evidence base and uncertain legal status of enterprises in the occupied territories.

The special attention is paid to the main problems, such as lack of access to debtors' property, the impossibility of conducting an inventory of assets, the inaccessibility of accounting documents, and also the difficulties with the definition of the location of the governing bodies of enterprises. Jurisprudence in bankruptcy cases during the war demonstrates the variety of the approaches, and also the significant challenges, in particular, the refusal to open proceedings due to the location of assets in the occupied territories.

As a result of the research, it has been installed that for the effective regulation of the bankruptcy procedure in wartime, it is necessary to create the special legal mechanisms that will provide access to assets, and also the adaptation of judicial practice to wartime conditions. The importance of the harmonization of the Ukrainian legislation with international standards has been also emphasized. The research indicates to the necessity of further improvement of the legal system to ensure the economic stability and to protect the rights of participants of economic relations in the post-war period.

Key words: bankruptcy of enterprises, occupied territories, martial law, legislative regulation, the Bankruptcy Code of Ukraine, jurisprudence, insolvency, assets, legal uncertainty, creditors.

Постановка проблеми. Сьогодні український бізнес переживає одні з найскладніших часів у своїй історії через триваючу війну та її наслідки. Багато підприємств змушені шукати способи адаптації до нових умов або навіть розглядати процедуру банкрутства як останній можливий варіант для виживання. В таких умовах виникають нові правові виклики, пов'язані з особливостями функціонування бізнесу на окупованих територіях та в регіонах, де ведуться активні бойові дії.

Процедура банкрутства є складним і багатогранним процесом, який може виступати як інструмент реструктуризації боргів і збереження активів для підприємств, що опинилися у скрутному становищі. Проте в умовах війни процедура банкрутства набуває додаткових нюансів і викликів, пов'язаних з безпекою, управлінням активами та дотриманням правових норм.

Введення воєнного стану в Україні призвело до змін у законодавстві, які мають безпосередній вплив на процедуру банкрутства. Зокрема, до Кодексу України з процедур банкрутства (КУЗПБ) було внесено ряд тимчасових положень, що діють під час воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення або скасування. Ці зміни спрямовані на забезпечення захисту підприємств, які зазнали впливу військових дій або перебувають на окупованих територіях.

Актуальність цього питання зумовлена тим, що наявність активів на окупованих територіях або в зонах активних бойових дій значно ускладнює можливість відкриття провадження у справах про банкрутство. Зокрема, суди повинні відмовляти у відкритті таких проваджень, якщо боржник доведе, що його активи знаходяться на цих територіях і що це є причиною незадоволення вимог кредиторів.

Стан дослідження: Проблематика банкрутства підприємств, розташованих на окупованих територіях, залишається недостатньо дослідженою у вітчизняній правовій доктрині, що зумовлено відносною новизною цього явища. Водночас у міжнародній практиці існують напрацювання щодо функціонування бізнесу в умовах конфліктних зон та екстремальних економічних обставин.

У наукових дослідженнях українських та зарубіжних авторів акцентується увага на необхідності удосконалення механізмів банкрутства підприємств у кризових умовах. Зокрема, Бутирська І.А. аналізує історичний розвиток правового регулювання неплатоспроможності та зазначає, що законодавча еволюція цього інституту нерозривно пов'язана з економічною стабільністю держави. Євсікова О.В. досліджує проблеми участі органів Державної податкової служби у справах про банкрутство, що є особливо актуальним у контексті проваджень, пов'язаних із підприємствами, які втратили доступ до своїх активів через окупацію.

Окремі науковці звертають увагу на зловживання у сфері банкрутства. Найдзьон Є.М. розглядає питання фіктивного банкрутства, зазначаючи, що в умовах правової невизначеності підприємства можуть використовувати процедури банкрутства для ухилення від виконання зобов'язань перед кредиторами. У свою чергу, Радзивілюк В.В. аналізує трансформацію законодавчої політики у сфері банкрутства та наголошує на необхідності розробки спеціальних механізмів для підприємств, що втратили контроль над своїми активами.

Однак, попри наявність міжнародних напрацювань, в Україні відсутні чіткі механізми регулювання банкрутства підприємств, що втратили доступ до активів через окупацію. Судова практика демонструє різні підходи до вирішення таких справ, а законодавство залишається недостатньо адаптованим до умов воєнного стану.

Робота має на меті проаналізувати особливості законодавчого регулювання банкрутства підприємств у зоні окупації, вивчити судову практику у цій сфері, виявити основні проблеми та за-

пропонувати шляхи їх вирішення. Зокрема, увага приділяється аналізу Кодексу України з процедур банкрутства, міжнародному досвіду та перспективам гармонізації вітчизняного законодавства з європейськими стандартами.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інституту банкрутства в Україні активно тривав упродовж періоду незалежності, адаптуючись до змін економічного середовища та викликів часу. Важливим кроком стало ухвалення у 1992 році першого Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який заклав основи правового регулювання взаємовідносин між боржниками та кредиторами, визначив процедури ліквідації неплатоспроможних підприємств та механізми розподілу їхніх активів.

Водночас законодавство у сфері банкрутства зазнавало постійних змін, спрямованих на підвищення ефективності процедур та врахування економічних реалій. Зокрема, у 2011 році було уточнено підстави для відкриття провадження у справах про банкрутство, а також закріплено положення щодо ролі органів Державної податкової служби (ДПС) у цих процесах. Це стало відповіддю на зростання кількості неплатоспроможних підприємств та необхідність посилення контролю з боку держави. Важливість цієї теми підтверджується численними науковими дослідженнями, які аналізують проблематику участі органів ДПС у справах про банкрутство [5].

Черговим етапом у вдосконаленні законодавства стало прийняття у 2018 році Кодексу України з процедур банкрутства, що став фундаментом для впровадження більш прозорої та збалансованої системи врегулювання неплатоспроможності. Кодекс передбачив нові механізми санації підприємств, що сприяло збереженню їхньої діяльності, а також запровадив процедуру банкрутства фізичних осіб. Проте, незважаючи на прогресивні нововведення, нормативний акт все ще містить низку невідірваних питань, зокрема щодо регулювання банкрутства в умовах економічних криз та форс-мажорних обставин [7].

Прийняття Кодексу України з процедур банкрутства у 2018 році стало важливим етапом у реформуванні правового регулювання неплатоспроможності. Новий нормативний акт не лише систематизував і модернізував процедури банкрутства, а й адаптував їх до сучасних економічних викликів, сприяючи гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Одним із ключових нововведень стала можливість ініціювання процедури банкрутства фізичними особами. Це рішення було зумовлене необхідністю врегулювання боргових зобов'язань на рівні, що враховує економічні реалії, надаючи не лише підприємцям, а й звичайним громадянам механізм вирішення фінансових труднощів. Водночас, хоча цей інструмент є прогресивним, його впровадження супроводжувалося певними викликами, зокрема прогалинами у захисті прав боржників, що створювало потенційні ризики для їхнього фінансового становища.

Не менш важливою зміною стало чітке розмежування процедур санації, реструктуризації та ліквідації боржників. Запроваджені механізми сприяли збереженню діяльності підприємств завдяки можливості реструктуризації боргів, що, у свою чергу, дозволяло уникнути масової ліквідації бізнесу та підтримувати економічну стабільність.

Окремої уваги заслуговують зміни в регулюванні діяльності арбітражних керуючих. Кодекс посилив вимоги до їхньої відповідальності, зокрема щодо недобросовісних дій, та встановив більш чіткі правила взаємодії з кредиторами й боржниками. Це сприяло підвищенню прозорості процедур банкрутства, хоча на практиці продовжують виникати ситуації, коли баланс між правами кредиторів і боржників залишається дискусійним.

Попри позитивні нововведення, Кодекс України з процедур банкрутства зазнав критики, зокрема за свою прокредиторську спрямованість. Окремі його положення створюють ризики для боржників, особливо в ситуаціях, коли кредитори можуть використовувати недоліки законодавства для тиску або недобросовісних дій. Це питання набуває ще більшої актуальності в умовах воєнного стану, коли доступ до активів підприємств є обмеженим, а правові механізми не завжди дозволяють ефективно врегулювати питання неплатоспроможності [7].

Зокрема, ситуація з банкрутством підприємств, розташованих на окупованих територіях, породжує низку правових, економічних та практичних викликів. Тимчасова втрата контролю над активами, обмеження у взаємодії з кредиторами та відсутність чітко визначених механізмів регулювання таких випадків ускладнюють застосування стандартних процедур банкрутства.

У відповідь на ці виклики до Кодексу було внесено низку тимчасових норм, що діють протягом воєнного стану та шести місяців після його завершення або скасування. Проте навіть ці зміни не повною мірою вирішують проблему доступу до активів та їх обліку. В умовах окупації підприємства втрачають можливість виконувати свої зобов'язання перед кредиторами, а самі кредитори, у свою чергу, не мають доступу до достовірної інформації щодо стану активів. Це призводить до правової невизначеності, що ускладнює процедури банкрутства та обмежує можливості реалізації законних прав усіх сторін процесу [5].

В українському законодавстві процедура банкрутства тісно пов'язана з можливістю доступу до майна боржника, оскільки саме це визначає склад ліквідаційної маси. Однак для підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях, цей процес значно ускладнюється. Втрата контролю над активами або неможливість їхнього належного обліку створює сприятливі умови для зловживань з боку як окремих кредиторів, так і інших зацікавлених осіб, що ускладнює ефективне врегулювання питань неплатоспроможності [8].

Війна та окупація значно вплинули на загальну динаміку банкрутств в Україні. Так, у 2022 році було відкрито 9725 проваджень у справах про банкрутство, що на 42% менше, ніж у 2021 році (16 791 провадження) [10]. Це скорочення пояснюється комплексом економічних і соціальних факторів, серед яких – втрата доступу до активів, зниження ділової активності та обмежений доступ до судової системи.

Зокрема, у 2022 році кількість справ про банкрутство юридичних осіб скоротилася на 28% (583 заяви проти 813 у 2021 році), що свідчить про суттєве зменшення кількості активних підприємств [10]. Багато компаній або припинили свою діяльність, або втратили можливість управляти своїми активами через окупацію. Подібна тенденція простежується і серед фізичних осіб та фізичних осіб-підприємців – кількість поданих заяв на банкрутство у 2022 році скоротилася на 18,5% порівняно з попереднім роком (419 проти 514) [10]. Це підтверджує, що значна частина боржників, які зіткнулися з фінансовими труднощами, не змогли скористатися процедурою банкрутства через неможливість подати необхідні документи або звернутися до суду.

Найбільше скорочення відбулося у категорії грошових вимог кредиторів: у 2022 році було подано 2367 заяв, що на 50% менше, ніж у 2021 році (4722 заяви) [10]. Така ситуація може бути наслідком економічного спаду, обмеженого доступу кредиторів до фінансових документів боржників, а також загального призупинення діяльності підприємств у зонах активних бойових дій та на окупованих територіях.

Водночас інші категорії справ про банкрутство склали 6356 заяв, що становить близько 65% від загальної кількості проваджень у 2022 році [10]. Це свідчить про значну кількість різнопланових юридичних проблем, які виникають у господарській сфері в умовах воєнного часу.

Запровадження воєнного стану не спричинило автоматичного зупинення процесуальних строків у судових провадженнях. Водночас Верховний Суд визнав воєнний стан поважною причиною для поновлення пропущених строків, що дозволяє учасникам судових процесів відновлювати свої права за наявності обґрунтованих доказів неможливості виконання процесуальних дій у визначений строк через об'єктивні обставини, пов'язані з воєнними діями.

У відповідь на виклики, спричинені війною, було ухвалено низку нормативних актів, спрямованих на захист національних інтересів та регулювання зобов'язань підприємств у період воєнного стану. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації» від 3 березня 2022 року було запроваджено мораторій на виконання грошових та інших зобов'язань перед кредиторами, пов'язаними з державою-агресором. Цей захід спрямований на запобігання фінансовим втратам держави та унеможливлення виведення коштів до юрисдикції РФ [3].

Додаткові зміни було внесено й до Кодексу України з процедур банкрутства. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану» передбачив заборону на відкриття проваджень у справах про банкрутство за заявами кредиторів на період воєнного стану та протягом 90 днів після його завершення. Це рішення було ухвалене з метою захисту підприємств від надмірного фінансового тиску в умовах кризи, спричиненої війною [2].

Однак, попри запроваджені зміни, законодавство не завжди враховує специфіку окупації. Господарські суди продовжують розглядати справи про банкрутство за загальними правилами, що не враховують втрату доступу до активів, розташованих на окупованих територіях. Це, своєю чергою, спричиняє затягування процесів та створює додаткові перешкоди для ефективного вирішення спорів.

Одним із ключових нововведень стало положення, яке зобов'язує суди відмовляти у відкритті проваджень про банкрутство за заявою кредитора, якщо боржник доведе, що:

- він включений до реєстру учасників державних оборонних контрактів;
- заборгованість виникла внаслідок війни, зокрема через розташування майна боржника на окупованих територіях або в зоні бойових дій.

Судова практика свідчить, що господарські суди активно застосовують ці норми, відмовляючи у відкритті справ про банкрутство, якщо активи боржника перебувають на окупованих територіях. При цьому суди акцентують увагу на тому, що окупація унеможлиблює здійснення господарської діяльності, а отже, і виконання боржником своїх зобов'язань перед кредиторами.

Окремо слід зазначити, що положення Кодексу України з процедур банкрутства мають ретроспективну дію. Згідно із судовими висновками, заборона на відкриття проваджень у справах про банкрутство поширюється на всі відповідні правовідносини, навіть якщо вони виникли до набуття чинності цих змін. Такий підхід, хоча й викликає суперечки щодо його відповідності Конституції України, активно використовується судами як підстава для відмов у відкритті проваджень.

Органи Державної податкової служби (ДПС) часто виступають ініціаторами проваджень про банкрутство підприємств, розташованих на окупованих територіях. Однак такі справи супроводжуються значними труднощами, зокрема щодо оцінки заборгованості, оскільки більшість підприємств у цих регіонах не мають доступу до актуальної фінансової документації. Судова практика свідчить, що господарські суди у подібних випадках керуються лише документально підтвердженими даними, що суттєво ускладнює швидке врегулювання спорів і може призводити до затягування процедур банкрутства [5].

Додаткові складнощі виникають для кредиторів, активи яких перебувають на окупованих територіях. Вони стикаються з проблемами у підтвердженні своїх вимог, оскільки доступ до необхідних доказів є обмеженим або взагалі відсутній. Унаслідок цього суди часто визнають такі вимоги лише частково або навіть повністю їх відхиляють. Це створює серйозні ризики для кредиторів і вказує на нагальну необхідність розробки спеціальних правових механізмів, які враховували б специфіку таких ситуацій.

Судова практика демонструє, що складність доступу до документів і активів на окупованих територіях не завжди є достатньою підставою для відмови у задоволенні позовів. Водночас, через відсутність чітко визначених процедур для підтвердження вимог у таких випадках, виникає правова невизначеність, що ускладнює судові процеси та посилює ризики як для боржників, так і для кредиторів.

Крім того, чинне законодавство України у сфері банкрутства здебільшого базується на загальних нормах, які не враховують специфіку окупації. Це змушує господарські суди застосовувати загальні процедури, що не завжди є ефективними в умовах обмеженого доступу до активів та фінансових документів боржників. Така ситуація підкреслює необхідність розробки спеціальних законодавчих положень, які б регулювали питання доступу до активів та визначення правового статусу угод, укладених на окупованих територіях.

Судова практика у справах про банкрутство підприємств, що втратили доступ до своїх активів через окупацію, свідчить про критичну потребу у вдосконаленні законодавчих норм. Для ефективного функціонування механізмів банкрутства в умовах війни необхідно розробити окремі правові інструменти, які б ураховували особливості ведення бізнесу на окупованих територіях, забезпечували баланс інтересів кредиторів, боржників і держави, а також гарантували ефективний захист майнових прав усіх сторін.

Однією з найгостріших проблем залишається статус підприємств, які фактично припинили свою діяльність, але юридично залишаються зареєстрованими. Це особливо актуально для компаній, розташованих на окупованих територіях, які через фізичну втрату контролю над активами або блокування операцій не можуть продовжувати свою господарську діяльність. Відсутність чітких механізмів для ліквідації таких підприємств створює правові колізії, які вимагають додаткового законодавчого врегулювання.

Такі підприємства опиняються в так званій «правовій сірій зоні», оскільки, з одного боку, вони формально залишаються зареєстрованими юридичними особами, а з іншого – фактично не здійснюють господарську діяльність через втрату контролю над активами. Це призводить до низки проблем, зокрема ускладнює процеси їхньої ліквідації чи реорганізації, створює ризики для кредиторів, контрагентів та держави, а також сприяє зростанню тіньового сектору економіки. У багатьох випадках такі підприємства можуть бути використані для незаконних схем, оскільки їх діяльність залишається неврегульованою належним чином [9].

Законодавство України передбачає, що неспроможність підприємства виконати свої зобов'язання може бути підставою для ініціювання процедури банкрутства. Однак судова практика свідчить, що формальна наявність юридичної особи не завжди є достатньою підставою для визнання її банкрутом. Додатковим ускладненням є відсутність необхідних доказів, що підтверджують фактичний стан неплатоспроможності, оскільки в умовах окупації підприємства можуть втратити доступ до фінансової документації або можливість представляти свої інтереси в суді.

У випадках, коли підприємство фактично припинило свою діяльність, державні органи, зокрема Державна податкова служба та Фонд державного майна, можуть ініціювати процедуру його ліквідації. Однак на практиці такі провадження часто затягуються через правову невизначеність статусу активів, розташованих на окупованих територіях, а також неможливість фізичного доступу до майна боржника. Це ускладнює ефективне управління такими підприємствами та створює правові колізії щодо їх ліквідації.

Окремою проблемою є зловживання юридичним статусом таких підприємств. Нерідко компанії, які фактично припинили діяльність, продовжують існувати як суб'єкти господарювання та використовуються для ухилення від податкових зобов'язань або навіть для здійснення незаконних операцій. Відсутність чітко визначених законодавчих норм щодо таких підприємств лише посилює ці ризики. Саме тому необхідним є удосконалення правового регулювання, яке дозволило б чітко визначати статус таких компаній та унеможливити їх недобросовісне використання [9].

Законодавство України передбачає, що підприємство може бути ліквідоване через процедуру банкрутства або за рішенням власників. Однак для підприємств, які втратили зв'язок із власниками чи активами, реалізація цих процедур є майже неможливою. Судова практика свідчить, що у таких випадках часто застосовуються спрощені механізми ліквідації, які, втім, не забезпечують належний захист інтересів кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Додатковим фактором, який ускладнює процедуру банкрутства, є розташування активів підприємств на тимчасово окупованих територіях. У таких випадках боржник втрачає можливість вести господарську діяльність, що, у свою чергу, унеможливляє виконання зобов'язань перед кредиторами. При цьому судова практика підтверджує, що з моменту відкриття провадження у справі про банкрутство боржник набуває особливого правового статусу. Це змінює його юридичні взаємовідносини з кредиторами, а також впливає на можливість розпоряджатися активами.

Таким чином, банкрутство підприємств, які перебувають у зоні окупації, залишається складним та неврегульованим процесом. Відсутність ефективних механізмів для ліквідації таких компаній створює значні виклики для правозастосування та потребує подальшого удосконалення законодавчого регулювання.

Однак, перебування цілісного майнового комплексу боржника на тимчасово окупованій території значно звужує можливості повноцінного застосування правового режиму, передбаченого законодавством, до такого боржника. Це ускладнює реалізацію наслідків банкрутства (наприклад, накладення мораторію), захист прав та інтересів як боржника, так і його кредиторів. У результаті виникають перешкоди для досягнення цілей провадження у справі про банкрутство, визначених Кодексом України з процедур банкрутства.

Таким чином, факт знаходження майна боржника на тимчасово окупованих територіях стає вирішальним аргументом для суду. Незалежно від часу виникнення заборгованості, це вважається достатньою підставою для відмови у відкритті провадження про банкрутство.

Висновок. Дослідження особливостей процедури банкрутства підприємств, розташованих на окупованих територіях, підтверджує, що сучасна правова система України стикається з численними викликами через вплив воєнного стану та окупації. Аналіз законодавчих змін, судової практики та міжнародного досвіду виявив низку ключових проблем, серед яких: обмежений доступ до активів, складнощі з доказовою базою, недостатня адаптація правових механізмів до специфіки окупації та правова невизначеність статусу підприємств.

Внесені зміни до Кодексу України з процедур банкрутства, спрямовані на захист постраждалих підприємств, є важливим кроком, але вони не вирішують усіх проблем, зокрема щодо доступу до активів на окупованих територіях. Запровадження спеціальних правових механізмів для врегулювання процедур банкрутства в умовах війни та після її завершення є необхідним для забезпечення балансу інтересів кредиторів, боржників та держави.

Зміни демонструють спробу адаптації правової системи до умов воєнного стану. Зокрема, введення тимчасових положень для підприємств, які постраждали від військових дій, спрямоване на захист їхніх інтересів і забезпечення стабільності економіки. Однак цей напрямок потребує подальшого вдосконалення.

Для забезпечення ефективності правового регулювання банкрутства в умовах війни необхідно:

- розробити спеціальні процедури, які враховують особливості роботи підприємств на окупованих територіях;
- запровадити чіткі механізми доступу до активів і захисту прав кредиторів;
- гармонізувати українське законодавство з міжнародними стандартами, враховуючи досвід країн, які стикалися зі схожими викликами.

Подальший розвиток правового інституту банкрутства в Україні можливий лише за умови активного вдосконалення нормативної бази, підвищення прозорості процедур і ефективної адаптації до сучасних реалій. Це дозволить забезпечити не лише захист прав учасників господарських відносин, але й стабільність національної економіки в умовах кризи.

З огляду на дослідження, доцільним є впровадження законодавчих ініціатив, які враховуватимуть специфіку роботи підприємств у зоні окупації, гармонізуватимуть українське законодавство з міжнародними стандартами та сприятимуть економічній стабільності в умовах повоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 10 жовтня 2024 р. № 4017-IX. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19> (дата звернення: 15.12.2024).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану: Закон України від 13 липня 2023 р. № 3249-IX. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3249-20> (дата звернення: 15.12.2024).
3. Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 березня 2024 р. № 330. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-2022-%D0%BF> (дата звернення: 15.12.2024).
4. Бутирська І.А. Історія становлення регламентації правового становища учасників справи про банкрутство. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Вип. 65. С. 127–133.
5. Євсікова О.В. Проблеми розгляду судових справ за участю органів Державної податкової служби в контексті оновленого законодавства про банкрутство. *Юридичний вісник*. 2013. № 1(26). С. 114–118.
6. Найдзьон Є.М. Способи скоєння злочинів, пов'язаних з фіктивним банкрутством (на основі практики діяльності підрозділів податкової міліції міністерства доходів і зборів України). *Митна справа*. Спеціальний випуск. 2013. С. 26–29.
7. Радзивілюк В.В. Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство. *Право України*. 2019. № 8. С. 107–119.
8. Стрільчук В., Іванюк Н. Удосконалення законодавства у сфері припинення діяльності суб'єкта господарювання, яке не пов'язане з його банкрутством. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 31–36.
9. Островська О.А., Ушеренко С.В., Харченко Є.Ю. Новації чеського законодавства про банкрутство та доцільність їх імплементації в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 40–45.
10. Банкрутство під час війни: практика Верховного Суду. Верховний Суд, Огляд від 22.03.2023. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS0106>.